

Møte for lukkede dører, Stortinget 17. mars 1937

Møte for lukkede dører i Stortinget
den 17. mars 1937 kl. 17.

President: Hambro.

Dagsorden:

1. Innstilling fra utenriks- og konstitusjonskomiteen angående statstilskudd til de norske selfangeres konsesjonsavgift til Sovjet-Samveldet for tillatelse til å drive selfangst i Kvitsjøen (innst. S. B).
2. Referat.

Presidenten: Møtet foreslåes i henhold til reglementet satt for lukkede dører. Regjeringens medlemmer og de i forretningsordenens paragraf 54 nevnte funksjonærer og - etter anmodning av Handelsdepartementets chef - handelsråd Johannessen og byråchef Hammel foreslåes gitt adgang til møtet. - Ingen innvending er fremkommet, og det ansees for bifalt.

Hr. Magnus Nilssen inntok presidentplassen.

Sak nr. 1.

Innstilling fra utenriks- og konstitusjonskomiteen angående statstilskudd til de norske selfangeres konsesjonsavgift til Sovjet-Samveldet for tillatelse til å drive selfangst i Kvitsjøen (innst. S. B).

Saken i sin almindelighet undergaves debatt.

Hambro (komiteens formann): Da denne sak var oppe ifjor, tok komiteen visse forbehold, som forsåvidt alle var enige i, og uttalte at det var med nokså liten glede at den gikk til denne bevilgning, idet man mente det var å komme inn på et skråplan å begynne å betale konsesjonsavgift til fremmede regjeringer for den næring som norske borgere har drevet fra gammel tid av. Regjeringen uttalte også i sitt forelegg ifjor at forholdene er slik at Regjeringen ikke rolig kan se på russernes fremgangsmåte likeoverfor den norske fangst. Iår foreslåes et mindre beløp - mindre i første rekke fordi den norske selfangst i Kvitsjøen er i avtagende. Finansdepartementet uttaler at det henviser til hvad der blev sagt av konstitusjons- og utenrikskomiteen ifjor, og departementet går ut fra at heromhandlede tilskudd ikke blir av varig art men bare betales for kommende fangstsesong på grunn av de foreliggende ekstraordinære forhold. Komiteen har understreket dette, og som bilag til innstillingen er trykt en skrivelse fra Selfangstkommissjonen til Handelsdepartementet, hvori nærmere utredes hvorfor dette tilskudd ansees for nødvendig i øieblikket. Man håper at den avtagende fangst i første rekke skyldes meteorologiske forhold, og at når isforholdene endrer sig, vil det igjen være mulig å få selfangsten op til noget nær det den har vært i tidligere år. Formodentlig ansees det for en ikke uvesentlig vinning at man

fra russisk side etter henvendelse fra norsk side har besluttet at selfangsten der ikke skal begynne før 1. mars. Men til tross for dette er forholdene for de norske selfangstfolk og for denne norske næring ikke meget tilfredsstillende, og hvis man skal ha håp om at næringen skal komme op igjen og få en betydning som i nogen grad kan sidestilles med det den var før, må man sikkert komme over i andre fangstforhold enn dem man har nu. Og de er ikke bare avhengig av vær og vind, men de er også i nogen grad avhengig av hvorledes man møtes av naboen. Da vi diskuterte denne sak ifjor, da var der ennu ikke kommet noget som helst resultat av den henvendelse som var gjort gjennom den norske legasjon i Moskva. Nu foreligger der altså forsåvidt et resultat av henvendelsen, som man har fått en tid fastlagt for den russiske fangst begynnelse.

Den ærede handelsminister uttalte ifjor under debatten at heller ikke han med nogen glede gikk til denne bevilgning, idet han fryktet for at den skulde få konsekvenser og mente at det ikke er nogen bra linje i det hele tatt. Jeg utkastet den tanke om man ikke skulde prøve på en eller annen måte å få et fond ved i gunstige tider å legge en avgift på fangsten, efter den linje man fulgte med hvalfangsten, og derigjennem skaffe midler til å kompensere noget i de dårlige tider. Jeg er klar over at tidene for fangsten er ganske usedvanlig dårlige også i år, og at forholdene har vært uhyre lite tilfredsstillende. Men jeg vilde gjerne spørre om det fra Regjeringens side kan meddeles noget mere om hvorledes man fra russisk hold vil stille sig i fremtiden, om vi kan gjøre regning på noget større imøtekommenhet eller noget lettere betingelser, slik at våre fangstfolk kan føle nogen fortrøstning. Jeg vet ikke om utenriksministeren under sitt opphold i Moskva hadde anledning til å drøfte denne sak, som for en liten men meget energisk del av den norske fisker- og fangstbefolkning har en ikke ubetydelig interesse. Men det vil ikke være riktig å la denne sak passere uten å gi uttrykk for den bekymring hvormed i ethvert fall enkelte av komiteens medlemmer ser på hele selfangstens stilling og utvikling. Der synes for øieblikket å være stygg fare for at fangsten kan komme til en bratt avslutning, hvis man ikke opnår betingelser som gjør det mulig for de norske fangstmenn å drive sin fangst der hvor selen er å fange, uansett hvor langt øst de må gå på grunn av isforholdene og - jeg hadde nær sagt uavhengig av de territoriale grenser som man fra russisk side søker å hevde. Forøvrig er vi enige med departementet i at slik som forholdet er i år, kan man vel ikke nekte å gå med på dette bidrag, og vi er også forsåvidt fornøiet med at Regjeringen - i ethvert fall Finansdepartementet - tar ethvert mulig forbehold mot å gjøre dette til en permanent institusjon.

Anderssen-Rysst (komiteens ordfører): Da Stortinget behandlet denne sak ifjor, tillot jeg mig å uttale frykt for at vi kunde komme til å stå likeoverfor den samme vanskelige situasjon også i år, idet man kunde nære engstelse for at vi var kommet inn i hvad fangstmennene kaller en periode med dårlige isår. Den ærede handelsminister var opmerksom på det samme forhold. Han uttalte, såvidt jeg erindrer, at situasjonen kunde bli av tilsvarende art i år. Og dessverre er forholdet blitt det

at disse formodninger, denne engstelse, har vist sig å slå til, og forholdet i år er vel det at vi står likeoverfor et slettere fangstutbytte og vanskeligere fangst- og isforhold i Kvitsjøen enn vi har gjort på en lang rekke av år, kanskje er det det dårligste år vi har hatt. Slik som forholdene ligger til for denne fangst, at vi altså fangster på et område som russerne hevder er russisk område, og dette bestrides fra norsk side, forekommer det mig at det ikke kan være så oplagt at staten skal kaste hensynet til oprettholdelsen av denne fangst til side. For det er jo nettopp den ting at staten ikke i sterkere grad vil hevde dette synspunkt overfor Sovjet-Russland, som gjør at vi er oppe i disse vanskeligheter. Det er en side av saken.

Jeg ser det slik at denne virksomhet, som foregår under overordentlig farefulle omstendigheter hvert eneste år oppe i Kvitsjøen, har sin plass i den befolknings bedriftsplan, som det her gjelder. Vi har Kvitsjøen på ene side, og vi har Vestisen på den annen. Det var sterkt fremholdt her i Stortinget ifjor, og er det i proposisjonen i år, at hvis man skal for fremtiden se bort fra Kvitsjøområdet som fangstområde for vår selfangstbedrift, vil de aller fleste kaste sig over Vestisen, med det resultat at vi får overbeskatning av fangsten der, og at hele selfangsten på den måte kan bli en saga blott.

Jeg vil få lov å gi uttrykk for min tilfredshet som distriktsrepresentant med at den ærede handelsminister og med ham Regjeringen har sett så forståelsesfullt på situasjonen som de har gjort ved å foreslå tilskuddene ydet også i år. Man kan jo ikke legge et eller to dårlige år til grunn for sin vurdering for den endelige standpunkttagen her. Man har de erfaringer fra tidligere at det veksler med gode og dårlige år, og slik som situasjonen arter sig, er der grunn til å avvente en videre erfaring før man tar endelig standpunkt til hvorvidt staten skal yde disse tilskudd eller ikke.

Men jeg vil tillate mig å henlede den ærede handelsministers oppmerksomhet på det spørsmål hvorvidt der ikke bør gjøres noe fra statens side for å bringe i erfaring om der kan være andre fangstområder som for den del av Ishavet det her gjelder, nordenfor og østenfor Kvitsjøen, kan gi den nødvendige supplering til fangsten i Vestisen og således virke til å stabilisere hele selfangstbedriften. Jeg har hørt det spørsmål har vært nevnt hos interesserte. Men så utarmet er denne bedrift blitt - og forholdet er jo det nu at den norske kyst i det hele tatt er den mest utarmede, den mest kapitalfattige del av landet - så utarmet er denne bedrift blitt at den ikke selv har kapital til å gå i gang med undersøkelser som skulde tilveiebringe erfaring om nye fangstområder. Jeg tror det kan være nyttig, og jeg tror det er riktig å se det i perspektiv av det spørsmål vi behandler her idag, at det fra statens side - la mig si - utrustes en undersøkelsesekspedisjon til de nordenforliggende regioner med henblikk på å få klarlagt hvorvidt der er forekomst av sel som kan bringe supplering for fangsten i Vestisen.

Der foreligger nu idag de første meddelelser fra fangstområdet i Vestisen, og også de er overmåte bekymringsfulle. Man hadde håpet at Vestisen skulde slå til, det gikk jo bra ifjor, men de første meldinger tyder på at man

også der kan stå likeoverfor bomtur, og da forstår jo enhver at en bedrift som denne vil komme i en ennu vanskeligere stilling. Jeg tillot mig ifjor å gi min tilslutning til komiteens ærede formann når han pekte på at vi for disse forhold burde ha et avgiftsfond som kunde støtte i slike situasjoner som denne. Men det er klart at et sådant avgiftsfond må oparbeides i gode tider, og den bedrift vi behandler her, har undertiden vært en svært god bedrift, men fondet må selvsagt oparbeides under gunstigere konjunkturer enn vi nu har. Og det må jo også oparbeides med støtte av staten, tror jeg; man kan ikke ensidig legge de byrder som det her er tale om bare på bedriften.

Jeg tror at Stortinget gjør rett i å vedta - og der er jo heller ikke noen dissens - den foreliggende innstilling, slik som den er tilrettelagt her, og jeg håper også at Stortinget vil vise noen tålmodighet i fremtiden om det skulde vise sig at den periode vi nu er inne i med vanskelige isforhold og dårlig fangstutbytte, kan bli lenger enn vi håper på. Vi skal ikke glemme det heller at det er en nasjonal næring av stor betydning for de interesserte distrikter. Og om næringen skulde gå inn, vilde det jo også i virkeligheten være å stryke det norske flagg på et område hvor det norske folk har gjort sin innsats, og hvor det er naturlig for det i første rekke å gjøre sin innsats.

Statsråd Madsen: Det er jo en meget gammel næring det her er tale om, og det er jo så, at når der er vanskeligheter for en næring som arbeider på havet, har man kanskje enda vanskeligere enn ellers for å gi op det hele og slutte helt, fordi de dårlige årene jo kan veksle med gode. Når det gjelder fangsten i Kvitsjøen, er det meget betydelige stigninger og fall i produksjonen, og dette henger nøie sammen med de gode og dårlige isperioder. I 1920 var det f.eks. i Kvitsjøen eller Østisen en fangst på over 150 000 sel, i 1921 knapt det halve. Så steg fangsten igjen jevnt i en rekke år til man i 1926 hadde en fangst på henimot 350 000 sel, så var den avtagende i en del år til den i 1929 var under 100 000 sel, steg påny til 150 000 sel i 1930, men nu i de siste par år har den atter vært nede i en svær bølgedal. Ifjor var det et meget dårlig år, og i år blir det en enda dårligere produksjon. Der er en veksling med gode og dårlige isår. I år er det meget dårlig is. Det er sørpe utenfor konsesjonslinjen, der hvor nordmennene har rett til å fange, bare sørpeis som ikke selen går op på, følgelig blir det ikke nogen ungekasting og praktisk talt ingen fangst. Da melder det spørsmål sig: Skal man fordi det veksler med gode og dårlige isår, og fordi man har utur og vanskelige forhold, av denne grunn gi op en næring som har ganske stor betydning? Alle vet at bare med fangst i Vesterisen, mellom Island og Grønland, kan ikke selfangsten bli en lønnsom bedrift. Fangerne må ha en lengere sesong, og må veksle med fangst i Østisen eller Kvitsjøen og Vesterisen for å kunne få en nogenlunde balanse i sine driftsregnskaper.

Ifjor besluttet Stortinget, såvidt jeg husker enstemmig, å garantere for inntil 48 000 kroner. I år er der efter forhandlinger med russerne skjedd en reduksjon, slik at statsgarantien, konsesjonsavgiften, er begrenset til 32 000 kroner, mens den avtale vi har med Sovjet er basert på en

avgift av 25 000 dollars, det vil si ca. 100 000 kroner. Vi har altså fått en ganske betydelig lettelse i konsesjonsavgiften etter de forhandlinger som Utenriksdepartementet har ført med vedkommende russiske myndigheter. I år er det en fullstendig mislykket fangst. De store båtene er allerede reist, og der er bare 8-10 ganske små skøiter igjen, som ikke er beregnet på og ikke kan fangste i Vesterisen, og som derfor er nødt til foreløpig å søke om der kunde bli nogen fangst i Kvitsjøen innenfor det fangstområde de har der. På grunn av denne helt mislykkede fangst har det spørsmål reist sig om man ikke skulde forsøke å få redusert konsesjonsavgiften, altså de 32 000 kroner ytterligere. Det er vanskelig for den norske stat å ta op det spørsmål påny etter at vi fornylig har forhandlet med russerne om det; men det er mulig at de norske selfangere, som jo forsåvidt er de som direkte er ansvarlige for konsesjonsavgiften, gjennom sin sammenslutning vil ta op spørsmålet med de rette russiske myndigheter og søke å få en nedsettelse på grunn av den helt mislykkede fangst i år.

Hvad angår tanken om et avgiftsfond, slik at man kunde slippe å få disse spørsmål op hvert år her i Stortinget, så har departementet vært inne på den. Men etter at det har vært arbeidet med den i de siste år, er jo situasjonen blitt ytterst ugunstig for å kunne legge på nogen avgift. De har så store omkostninger forøvrig, at jeg for min del ikke skjønner at rederiene vil ta risikoen på å sende sine båter dit bort. Jeg kan nevne at bare det å assurere en båt som skal til Kvitsjøen, koster omkring 10 %. 10 % assurance, det er en ganske stor post, og også forøvrig har de svære utgifter. De senere år har også, som sagt, vært dårlige isår, og har vært fullstendig mislykket. - Personlig tror jeg ikke at vi år efter år kan fortsette å gi garantier så å si uten å ha nogen videre klarhet over situasjonen. På den annen side er det betenkelig på grunn av vanskeligheter i to eller tre år å opgi en gammel næring hvor mange rederier og hvor hundrevis av mennskaper, ikke minst fra Tromsø-distriktet og fra Møre-distriktet, i mange år har hatt sin levevei. Det er selvfølgelig også i disse tider nokså betenkelig. En observatør fra selfangstkommissjonen som Regjeringen har bevilget midler til, har jo vært med "Polarbjørn" til Kvitsjøen, og han har sendt inn rapporter hvori han sier at det er massevis av sel i Kvitsjøen. Men det er dessværre langt innenfor konsesjonslinjen. Linjen for det norske fangstområde går nokså langt ute, og der er det bare sørpeis som selen ikke går op på. Men lenger inne er det fullt op av sel. Dårlige isår og dårlig fangst har muliggjort en større forplantning og en vekst av bestanden, og russerne som fanger innenfor grenselinjen har full last. Det er derfor et hovedspørsmål, som man etter min opfatning bør ta op, om det skulde kunne lykkes å få en avtale slik at vi kan komme innenfor grenselinjen og inn på den faste is. Selv om det vilde resultere i at man måtte betale en høiere konsesjonsavgift, tror jeg at det vilde være lønnsomt, ja det vilde kanskje være det eneste som kan redde den norske selfangst i Kvitsjøen.

Hambro: Jeg er i det vesentlige enig med

handelsministeren i det han har nevnt. Det er en selvfølge at i de dårlige fangstår med den uhyre forlisprosent, de store omkostninger og det ringe utbytte kan man ingen avgifter pålegge. Utbytte av sel pr. registertonn er jo gått ned fra ca. 65 pr. registertonn i årene nærmest etter 1930 til 19 i 1935 og 20 i 1936, mens alle utgifter er steget. Det er bare det, at når en bedrift som denne har meget stort overskudd et enkelt år, da sørger bedriftens folk for å holde sig i størst mulig avstand fra statsmaktene, og det er ikke sagt at man da husker at det muligens kunde være en fremsynt politikk å ta noe av overskuddet i de gode år for å skaffe et reguleringsfond til de dårlige, det som enhver veldreven bedrift ellers sørger for selv å gjøre, men hvad man meget lite har gjort i de konjunkturbedrifter som søker sin virksomhet på havet.

Den imøtekommenhet som har vært vist fra russisk side er ikke egentlig noget særlig bemerkelsesverdig. Man har ikke redusert avgiften pr. tonn. Den var beregnet til 25 000 dollar efter en tonnasje av 4 000. Tonnasjen er nu gått ned til et maksimum av 1 200, og avgiften har russerne gått med på å redusere forholdsvis. Der er utferdiget det som med et betegnende uttrykk fra sjørøvertiden kalles "leidebrev" for ialt 21 fartøier på 1 135 registertonn tilsammen, og avgiften for det skulde da maksimalt bli mellom 31 000 og 32 000 kroner.

Jeg tror det muligens er riktig, som handelsministeren sa, å søke tilveiebragt en ordning slik at man kunde gå lengere inn i Kvitsjøen i de enkelte år. Det er vel også et spørsmål om man ikke - jeg slutter mig her forsåvidt til den tanke som er fremholdt av hr. Anderssen-Rysst - burde ofre noget på mere systematiske videnskapelige undersøkelser av selens vandringer. I sin tid var Jan Mayen et centrum for selfangst, og blandt de mange projekter som blev utkastet da man drog Jan Mayen inn under norsk overhøihet, var også det å innrette Jan Mayen så å si til en selpark, hvor man kunde drive eventuell opklekking av sel, - gjøre noget for å øke bestanden. Jeg tør intet uttale om det, men jeg tror nok at der fra videnskapens side er adskillig å gjøre som kunde komme våre fangstfolk til nytte og være av verdi for dem. Selvsagt vil det være i mange henseender betenkelig, ja på visse punkter nesten skjebnesvangert, om denne gamle norske bedrift skulde forsvinne fra store arealer i Nordishavet. Det er jo også derfor Stortinget har gitt Regjeringen sin fulle tilslutning, når man har ydet en bistand til de betrenge selfangstredere. Og jeg er enig med statsråden i at det er beundringsverdig, ikke bare av rederne men i første rekke av mannskapene å gå ut under de fangstforhold og med den forlisprosent man har hatt i de siste år. Det er mulig at også her kunde teknikken komme til hjelp og skaffe sikkerhet mot de uhyre tap som der har vært.

Nu er jo Nord-Norges innsats i denne fangst nesten blitt lik null; det er utelukkende Møre-distriktet som holder den oppe, med en seigere motstandskraft og med en større optimisme enn de kanskje har som ligger isen deroppe nærmere. Derfor ser vi alle med stor sympati på fangstmennene og på rederne, men kan ikke skjule den bekymring vi føler for fremtiden. Utviklingen har jo vist at der er store arealer hvor selen er forsvunnet, og fangsten har så måttet søke andre felter. Det er mulig at det kan komme til å gjenta sig for Kvitsjøens

Møte for lukkede dører, Stortinget 17. mars 1937

vedkommende, og da vil det være maktpåliggende for oss å få utforsket forholdene lenger nord og øst.

Anderssen-Rysst: Det gledet mig å høre at komiteens ærede formann ga sin tilslutning til det jeg fremholdt om ønskeligheten av at man søkte å bringe på det rene hvordan forholdene kunde arte sig nordenfor det nuværende fangstområde i Kvitsjøen med hensyn til fangstmulighetene for denne bedrift som nu er så vanskelig stillet. Jeg håper at det ærede departement vil ta dette spørsmål nærmere op og komme med de fornødne forslag til Stortinget til neste år. Iøvrig vil jeg bare få lov til å sette fingeren på - når man taler om denne bedrift som jo har vært så lenge igang og har vært undergitt skiftende konjunkturer - at ifjor og iår er det første gang bedriften har henvendt sig til statsmyndighetene om støtte. Jeg har kunnet følge denne bedrift på nært hold i nokså mange år; jeg kjenner ingen som er blitt rik på den; men jeg kjenner til at man allikevel har søkt å holde ut under de vanskelige forhold med tap og bekymringer som man har hatt, fordi det virkelig er en av livsmulighetene for folket vårt dette.

Sluttelig vil jeg få lov å uttale min tilfredshet med at den ærede handelsminister, som jeg forstod ham, antydte at man vilde opta forhandlinger med Sovjet-Samveldet om endring i konsesjonsbetingelsene, slik at de norske selfangere for fremtiden kan fange innenfor den nuværende konsesjonslinje. Jeg er klar over at det er et vanskelig spørsmål. Det vilde glede mig overmåde om Regjeringen vilde ta det op, og om man kunde komme til et tilfredsstillende resultat her. Jeg kan være enig med handelsministeren i at det nok var den største vinning man kunde opnå ved forhandlinger med Sovjet-Samveldet om dette spørsmål.

Komiteen hadde innstillet:

Regjeringen bemyndiges til å anvende av bevilgningen til Tilfeldige utgifter i almindelighet inntil kr. 32 000 som tilskudd til den konsesjonsavgift norske selfangere vil ha å betale til Sovjet-Samveldet for tillatelse til å drive selfangst i Kvitsjøen i 1937, - i det vesentlige overensstemmende med hvad der er anført i Handelsdepartementets innstilling i saken.

Votering:

Komiteens innstilling bifaltes enstemmig.

Protokollen blev derefter oplest uten å foranledige nogen bemerkning.

Møtet hevet kl. 17.30.